

Examen VWO

2014

tijdvak 1
maandag 12 mei
13.30 - 16.30 uur

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 19 vragen en een samenvattingsopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 49 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1 Eenzame grazers

1p 1 Welk vooroordeel over commerciële activiteiten wordt in alinea 1 aangestipt?

1p 2 Welke uitspraak over alinea 1 is juist?

Alinea 1 bevat

- A een anekdote en een constatering.
- B een anekdote en een probleemstelling.
- C een constatering en een vooruitblik.
- D een probleemstelling en een vooruitblik.

In de tekst 'Eenzame grazers' zijn vier delen te onderscheiden.

- In het eerste gedeelte wordt een maatschappelijke ontwikkeling geschetst waaruit een conclusie wordt getrokken.
- In het tweede gedeelte wordt een analyse van de huidige stand van zaken gegeven.
- In het derde gedeelte worden mogelijke verklaringen voor de geschetste maatschappelijke ontwikkeling gegeven.
- In het vierde gedeelte wordt een volgens de auteur wenselijke ontwikkeling geschetst.

1p 3 Bij welke alinea begint het tweede gedeelte van de tekst?

1p 4 Bij welke alinea begint het derde gedeelte van de tekst?

Alinea's kunnen verschillende functies ten opzichte van elkaar hebben, zoals: argument, gevolg, nuancering, opsomming, stelling, tegenstelling, verklaring, voorbeeld, weerlegging.

1p 5 Welke functie heeft alinea 6 ten opzichte van alinea 5? Kies één functie uit bovengenoemde woorden.

2p 6 Beschrijf op basis van de eerste vijf alinea's hoe de verhouding tussen kunst en commercie is veranderd vanaf de jaren '70 tot nu toe en tot welke consequentie deze ontwikkeling met name heeft geleid. Neem daartoe onderstaand schema over en vul dat in.

In de jaren zeventig:	
Verandering vanaf de jaren zeventig:	
Belangrijkste consequentie van deze ontwikkeling:	

In alinea 7 staat: “Er zijn allerlei oorzaken aan te wijzen voor het verdwijnen van vaste elites.” (regels 119-121)

- 3p 7 Leg uit welke rol volgens de tekst de nieuwe elite in de jaren zestig van de vorige eeuw heeft gespeeld in het verdwijnen van de elite.
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

In alinea 9 wordt literatuurcriticus K.L. Poll aangehaald. Hij schrijft over de tegenstrijdigheden van het democratiseringsstreven.

- 2p 8 Leg uit welke belangrijke tegenstrijdigheid Poll signaleert in het democratiseringsstreven binnen de media.
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

- 3p 9 Leg uit waarom volgens de tekst een pleidooi voor een nieuwe canon in de kunsten gezien kan worden als “een bourdieuse manier om eigen posities veilig te stellen”. (regels 215-216) Gebruik voor je antwoord niet meer dan 50 woorden.

In alinea 10 staat: “Dat de culturele elites weinig tot geen weerwoord hebben tegen hun aanklagers heeft met nog twee structurele ontwikkelingen te maken. De eerste betreft de kunsten, de andere is economisch van aard.” (regels 173-178)

- 3p 10 Welke twee ontwikkelingen binnen de wereld van de kunsten worden in de tekst genoemd als oorzaken van het verdwijnen van een culturele elite?
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 35 woorden.

Alinea 11 kan gelezen worden als een op zichzelf staande redenering in de vorm van drie zinnen. Aan elk van de drie zinnen kan een functie worden toegekend.

- 2p 11 Welke functie heeft elk van de zinnen in deze redenering?
Kies per zin telkens een van onderstaande begrippen:
afweging, argument, conclusie, constatering, nuancering, tegenstelling, tegenwerping, voorbeeld, weerlegging.
- Zin 1 (“Sterker, veel ... de krant.”)
 - Zin 2 (“Dat dadaïstische ... kunnen geven.”)
 - Zin 3 (“Zo bezien ... te stellen.”)

- 1p 12 Welke van onderstaande formuleringen geeft het beste weer wat er in de gedachtegang van de tekst wordt bedoeld met “Het huidige ‘*anything goes*’ zou dus een materialistische onderbouw hebben”? (regels 231-233)
- A Dat mensen geen vertrouwen meer hebben in vaste elites komt tot uitdrukking in de manier waarop zij omgaan met de aanschaf van allerlei producten die in een veelheid aan kleuren en typen te koop zijn.
 - B Doordat mensen tegenwoordig een grote variatie aan producten als gelijkwaardig aan elkaar beschouwen, is men gaan denken dat deze gelijkwaardigheid ook geldt voor allerlei ideeën en meningen.
 - C Doordat met de oude elite een richtinggevende en smaakbepalende groepering verdwenen is, gaan mensen steeds meer vertrouwen op hun eigen oordeel bij de aanschaf van producten.
 - D Doordat veel producten tegenwoordig in talloze varianten aangeboden worden, is het van belang dat mensen goed kunnen aangeven waarom ze bepaalde producten kopen, net zoals ze in het algemeen hun mening goed moeten kunnen onderbouwen.
- 1p 13 Welk effect heeft de digitalisering volgens de tekst gehad op de positie van de culturele elite?
- A De digitalisering heeft de positie van de elite kwetsbaarder gemaakt.
 - B De digitalisering maakt beter zichtbaar waarmee de elite bezig is.
 - C Door de digitalisering is de afstand tussen elite en volk weggefallen.
 - D Door de digitalisering is de culturele elite beter bereikbaar geworden.

Voor een oppervlakkige lezer kan de strekking van alinea 6 in tegenspraak lijken met die van alinea 15.

- 1p 14 Wat is het verschil tussen beide alinea’s dat ervoor zorgt dat zich hier geen tegenspraak voordoet?
- A In alinea 6 wordt beschreven hoe de huidige elite zich volgens velen moet presenteren in de media, in alinea 15 wordt beschreven hoe een nieuwe elite zich het beste kan gaan ontwikkelen.
 - B In alinea 6 wordt geadviseerd hoe een lid van de elite zich het beste kan voordoen in de media, in alinea 15 wordt beschreven hoe de toekomstige elite zich ontwikkelt.
 - C In alinea 6 wordt uitgelegd hoe elite zich beter niet kan gedragen in de media, in alinea 15 wordt de vraag gesteld hoe de toekomstige elite zich zou kunnen ontwikkelen.
- 1p 15 Van wat voor soort argumentatie wordt in alinea 8 tot en met 14 vooral gebruikgemaakt?
- In die alinea’s wordt vooral gebruikgemaakt van
- A argumentatie op basis van gezag.
 - B argumentatie op basis van morele oordelen.
 - C argumentatie op basis van oorzaak en gevolg.
 - D argumentatie op basis van vergelijking.

- 3p **16** Leg de titel van de tekst uit. Licht daarbij beide woorden uit de titel toe. Gebruik voor je antwoord niet meer dan 40 woorden.
- 1p **17** Welke van onderstaande formuleringen geeft het beste de hoofdgedachte van de tekst 'Eenzame grazers' weer?
- A** De nieuwe elite kan zich alleen ontwikkelen als ze bereid is zich verre te houden van artistieke en culturele uitingen die in brede lagen van de bevolking worden gewaardeerd.
 - B** Door de commercialisering zijn de elites verdwenen; als zich weer een nieuwe elite wil ontwikkelen, zal dat onafhankelijk van de commerciële media moeten gebeuren.
 - C** Door verschillende maatschappelijke ontwikkelingen zijn de culturele elites verdwenen; als zich weer een nieuwe elite wil ontwikkelen, kan dat alleen als die zich verre houdt van de media.
 - D** Met de teloorgang van hoogstaande cultuur is de elite in Nederland verdwenen; wanneer ouderwetse waarden worden hersteld, kan zich weer een nieuwe culturele elite gaan ontwikkelen.
- 1p **18** Wat is het voornaamste doel van de tekst 'Eenzame grazers'?
- A** De lezer ervan overtuigen dat de elite verdwenen is en laten zien dat het tijd is dat er een nieuwe elite ontstaat die zorg draagt voor een nieuw cultureel bewustzijn.
 - B** De lezer informeren over de ontwikkelingen die leidden tot het verdwijnen van de elite en hem aansporen om het mogelijk te maken dat er een nieuwe elite ontstaat.
 - C** De lezer overtuigen van de waarde en betekenis van een culturele elite voor de maatschappij en informeren over de condities waaronder een nieuwe elite kan ontstaan.
 - D** De lezer uitleggen welke ontwikkelingen ervoor hebben gezorgd dat de elite verdwenen is en schetsen onder welke voorwaarden een nieuwe elite kan ontstaan.

tekstfragment 1

Echte grootheid, echt talent, dat is zoiets als een natuurramp of een schipbreuk: een zeldzaamheid waar de dagelijkse krant, alle radio- en tv-programma's onmogelijk mee kunnen worden gevuld. Zoals het er bij nieuws niet meer om gaat of het betekenisvol is, zo is het bij roem niet meer van belang of er grootheid in het spel is. Zo kan het dat Sterretje, Joker en Barbie uit *Oh oh Cherso*¹⁾ faam genieten bij miljoenen Nederlanders. In een provocatief betoog in *NRC Handelsblad* stelde de jonge classicus Arjen van Veelen dat *Oh oh Cherso* oneindig veel leuker was dan bijvoorbeeld een radioprogramma met schrijvers en acteurs op Senneroog. De 'nobele wilden' op hun vakantiebestemming houden ons, volgens hem, net zo goed een spiegel voor als de beschaafde elite van bijvoorbeeld de VPRO. In zijn stuk verwijt Van Veelen de geletterde klasse dat zij neerkijkt op de sterren uit de realityshows. Daarbij wordt vergeten dat de rollen zijn omgekeerd: Sterretje, Joker en Barbie zijn de nieuwe elite en zij hebben geen enkel ontzag voor de elite van schrijvers, dichters en denkers. Hij noemt cultuuzender Radio 6 "een goed verstopte verzetszender van de beschaving" en vergeet te vermelden dat die geïsoleerde positie op de ether alles zegt over de positie van de aloude culturele elite.

*naar: Xandra Schutte
fragment uit: Alleen op een eiland*

noot 1 *Oh oh Cherso* is een Nederlandse realityserie op televisie waarin gedurende een aantal weken het leven van een aantal Haagse jongeren wordt gevolgd als die hun zomer doorbrengen in een luxe villa op een populaire vakantiebestemming. De serie kreeg veel media-aandacht.

- 2p 19 Benoem twee verschillen tussen de 'echte' elite zoals beoogd in de hoofdttekst en de Sterretjes, Jokers en Barbies waaraan in tekstfragment 1 wordt gerefereerd.

Tekst 2 De ‘geyle hoer’ van de geldzucht

- 18p 20 Maak een goedlopende samenvatting in correct Nederlands van de tekst ‘De ‘geyle hoer’ van de geldzucht’ in maximaal **160** woorden. Zorg ervoor dat deze samenvatting begrijpelijk is voor iemand die de oorspronkelijke tekst niet kent. Uit je samenvatting moet duidelijk worden:
- welke houding men in Nederland heeft ten opzichte van financiële gebeurtenissen in het heden en uit het verleden;
 - welke historische verklaring voor deze houding wordt gegeven;
 - hoe wordt verklaard dat Nederland nog steeds geen lering getrokken heeft uit de geschiedenis en hoe die verklaring kan worden weersproken;
 - welke illusie daardoor in stand wordt gehouden en hoe deze illusie wordt gevoed.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.